

Dáváme dětem prostor a hlas

Vydává se do českých základních škol zkoumat zkušenosti dospívajících s jejich přirozenými „mentory“. Tereza Javornický Brumovská se vrátila na Fakultu humanitních studií UK z univerzity v irském Galway, aby v Česku rozvíjela zajímavý obor: studia dětí.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Martin Pinkas

Kdo je *mentor*? Starší a zkušenější člověk, který pečuje o svého svěřence. Vzniká mezi nimi přátelský vztah založený na důvěře, věnují se společným zájmům, svěřenec se může na svého mentora obrátit, když potřebuje poradit či podpořit. Mentor se tím podílí na rozvoji jeho nadání, dovedností, inspiruje jej při hledání životní cesty a podporuje při řešení různých situací. „Poprvé bylo slovo ‚Mentor‘ zmíněné již v Homérovi. Když Odysseus odcházela do války, svěřil svého syna Telemacha příteli Mentorovi, který byl starší a zkušenější, aby o něj pečoval. To je základní princip tohoto vztahu,“ vysvětluje Tereza Javornický Brumovská.

Mentoring se dnes využívá jako efektivní nástroj podpory a rozvoje mezi dospělými (třeba kariérní mentoring ve firmách) i při práci se studenty (*peer mentoring* mezi staršími a novými studenty na univerzitách, přičemž takový program nabízí i Univerzita Karlova) a jako sociální služba pro děti a dospívající (*youth mentoring*). Důležitou roli hraje především v podpoře a posilování osobnostní odolnosti a zdrojů sociálně znevýhodněných dětí a dospívajících.

Pozitivní dopady na vývoj

Pakliže mají děti a dospívající s přirozenými mentory zkušenost, významně to ovlivňuje jejich socio-emocionální a kognitivní vývoj. V důsledku to pak pozitivně formuje a generačně spojuje celou

společnost. Přirození mentori se nacházejí v sociální pavučině dospívajících jako jejich prarodiče či vzdálenější příbuzní, vedoucí zájmových kroužků, oblíbení učitelé ve škole anebo prostě jako starší zkušenější kamarádi, s nimiž sdílejí své zájmy.

A právě na to, jak vypadá přirozený mentoring dětí ve věku od dvanácti do patnácti let v Česku, se teď chce detailně zaměřit Tereza J. Brumovská v rámci svého dvouletého projektu *Encounter (Experiences of Youths in Natural Mentoring Relationships)*. „Zajímá nás, jaké vztahy dnes mají dospívající s dospělými, kteří se vyskytují okolo nich. V tomto směru jsou ve výzkumu mezery, proto jsme se na to zaměřili a získali grant,“ vypráví vědkyně.

Co má evropský záměr přinést? Jedním z jeho cílů je rozšířit povědomí o přínosech fenoménu mentoringu pro dospívající i představit a rozvinout v Česku opomíjený společenskovední obor s interdisciplinárním přístupem – *studia dětství*. Tereza na to získala prestižní stipendium Akce Marie Skłodowska-Curie z evropského rámcového programu Horizont 2020.

K dětem s citem a pochopením

Pracovat s dospívajícími ve výzkumu bývá citlivá záležitost. Svůj výzkum proto Tereza J. Brumovská postavila dětem přímo na míru. Šlo jí především o to, aby se dospívající coby participant mohli vyjádřit pro ně co nejpřirozenější formou, a díky tomu aby získala relevantní data o jejich autentické zkušenosti s dospělými žijícími „kolem“ nich.

„Do sociálněvědního výzkumu přinášíme nové participativní kvalitativní metody. Připravili jsme videoanimace, které jsou příznivé pro komunikaci s dospívajícími, jejichž pohled a vlastní zkušenosti nás zajímají. Prostřednictvím videa jim vysvětlíme, kdo je to mentor. Pak se ho pokusí popsat, aby se do tématu přirozeně dostali. Poté s dětmi uděláme rozhovory na téma jimi identifikovaných a popsá-

ných mentorů. A nakonec je požádáme, aby se s nimi sešly a schůzku nafotily. Nad snímky si pak budeme o jejich vztazích dále povídat. Z vybraných fotek připravíme i výstavu,“ vysvětluje akademička se zkušenostmi z Irska i Švédska.

V českém společenskovedním výzkumu není využívání takzvaně *participativních* čili více „zapojovacích“ metod při práci s dětmi dosud běžné. „Dětem a dospívajícím tím chceme dát aktivní prostor a hlas pro sdílení jejich zkušenosti dětství, proto jsou participativní metody pro toto zkoumání vhodné,“ podotýká vědkyně. Výsledky výzkumu, který má zachytit zkušenosti dospívajících s mentoringem v českém kontextu, má Tereza představit na mezinárodní úrovni, kromě konferencí také v rámci organizace *Mentoring Europe*, jež zastřešuje mentoringové programy a intervence z celé Evropské unie a je i jedním z partnerů projektu *Encounter*.

Dalším z cílů je rozšířit povědomí o mentoringu přímo mezi dětmi a mezi těmi, kdo s nimi pracují – tedy mezi učiteli a volnočasovými i sociálními pedagogy. To proběhne rovněž na akademické úrovni. „Na katedře psychologie a věd o životě FHS UK, která můj projekt hostuje, zorganizují dva kurzy: jeden se bude týkat přímo mentoringu pro děti a dospívající, druhý se bude věnovat oboru *studia dětství*,“ plánuje Tereza Javornický Brumovská.

Studia dětství i do Česka

Na tuzemskou akademickou půdu chce tak přinést nový interdisciplinární obor, který se na společenské fenomény dívá pohledem dítěte jakožto svébytné bytosti. „Obor studia dětství zkoumá každodenní přímou zkušenost dětí a dospívajících s různými sociálními fenomény, se kterými se setkávají v každodenním životě. Vše nahlíží z jejich perspektivy, jde o takzvaně *child-centred přístup*,“ líčí vědkyně s tím, že by ráda napříč UK našla odborníky, kteří se též tématem dětí a dětství zabývají, aby spolu vytvořili mezioborovou výzkumnou platformu.

Tereza si do České republiky přiváží řadu zkušeností ze zahraničí, především pak z univerzity v irském Galway, kde získala na téma výzkumu mentoringu dětí a dospívajících titul Ph.D., a nastartovala tím svoji akademickou kariéru. Zásadní pro ni bylo setkání s profesorkou Michal Molcho, která v Galway založila evropsky unikátní katedru s mezioborovou perspektivou studia dětí (*Children's Studies*). Tam pak Tereza vedla i lekce pro bakalářské studenty.

A Molcho je nyní spolusupervizorkou projektu, s nímž se Tereza J. Brumovská vrací domů. Po několika letech tím uzavírá svůj „cestovatelsko-badatelský“ kruh, aby na Karlovku přinesla to nejlepší z toho, co se naučila, svoje poznatky dále rozvinula a předala zdejším studentům.

Mgr. Tereza Javornický Brumovská, M.A., Ph.D., absolvovala FHS UK a švédskou Göteborgs Univerzitet. Doktorát získala v UNESCO *Child and Family Research Centre* na National University of Ireland Galway (NUI), kde jako postdoktorandka zkoumala postoje dětí k vědě a vědcům. Zabývá se tématem přirozeného i formálního mentoringu, dětmi a dospívajícími v interdisciplinární perspektivě, sociální psychologií a sociologií dětství a dospívajících. Nyní vede dvouletý projekt *Encounter*, který zkoumá zkušenosti dospívajících s přirozeným mentoringem. Projekt hostuje FHS UK pod supervizí Gabriely Seidlové Málkové. Vědkyně na něj získala grant Akce Marie Skłodowska-Curie.

Poprvé bylo slovo ‚Mentor‘ zmíněné již v Homérovi. Když Odysseus odcházela do války, svěřil svého syna Telemacha příteli Mentorovi, který byl starší a zkušenější, aby o něj pečoval. To je základní princip tohoto vztahu.